

باشیم چگونه

امام خمینی (ره) و معلمان قرآن کریم

کلید واژه ها: امام خمینی، مقام معظم رهبری، قرائت قرآن، ترتیل، عمل به قرآن، تدبر.

مقدمه

قرآن کتاب پر جاذبه‌ای است و هر کس به نسبت شناخت و علاقه‌مندی خود می‌تواند سطوح متفاوتی از جاذبه‌های آن را درک کند. قرآن به لحاظ دل‌نشینی الفاظ و عباراتش، سجع و وزن و موسیقی ویژه‌اش، قابلیت آهنگ‌پذیری‌اش، استعداد مصورشده‌اش، نوع مخاطب قرار دادش، اسلوب بحث و استدلالش، طرح داستان‌ها و قصص انبیایش و حتی بیب و اندرزها و تشویق و تخویف‌هایش، کتاب خاص و پر جاذبه‌ای است. در این میان، آن چه لازم است مورد توجه دست‌اندرکاران علوم قرآنی قرار گیرد، آن است که آنان نباید از این حقیقت غفلت کنند که قرآن کتاب انسان‌سازی و محور هدایت است و این غرض حاصل نخواهد شد مگر آن‌که قرآن وارد نظام زندگی فردی و اجتماعی شود. لذا بر دست‌اندرکاران علوم قرآنی است که با بهره‌مندی از دانش روز و روش‌های جدید تحقیق، حقایق قرآنی را در ساده‌ترین عبارات و کوتاه‌ترین راه‌ها به مردم معرفی کنند و این کتاب الهی را در متن زندگی و حیات جامعه وارد سازند.

در این مقاله، به ابعاد شخصیتی و فنی معلم قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری خواهیم پرداخت. امام (ره) و مقام معظم رهبری، در این زمینه سخنان گران‌بهایی دارند که به چند مورد اشاره می‌کنیم:

الف) ترتیل در قرائت قرآن: از آداب قرائت که موجب تأثیر در نفس نیز هست و سزاوار است که شخص قاری مواظبت آن کند، ترتیل در قرائت است و آن، به طوری که در حدیث است، عبارت است از حد توسط

کسی که قرائت قرآن کند و عمل به آن نکند، خداوند او را کور محشور فرماید روز قیامت

بین سرعت و تعجیل در آن، و تأنی و فتور مفرط که کلمات از هم متفرق و منتشر نشود. امام (ره) در کتاب چهل حدیث خود، به نقل از امیرالمؤمنین بیان می‌دارند، «منظور از ترتیل، یعنی اظهار کن آن را اظهار کردنی کامل، و سرعت مکن در آن چنانچه در شعر سرعت می‌کنی و متفرق مکن اجزای آن را چون ریگ‌های متفرق که اجزایش با هم ملتئم نشود» [امام خمینی، ۱۳۶۸: ۵۰۳].

ب) عامل بودن به آن چه قرائت می‌کند: امام خمینی (ره) به نقل از «وسایل الشیعه» بیان می‌دارند: «کسی که یاد گیرد قرآن را و عمل به آن نکند و عوض آن اختیار کند حب دنیا و زینت آن راه، مستوجب غضب خدا شود، و در درجه‌ی یهود و نصاری است که کتاب خدا را پشت سرشان انداختند» [امام خمینی، ۱۳۶۸: ۵۰۱-۵۰۰].

و یا در جای دیگر می‌فرماید: «کسی که قرائت قرآن کند و عمل به آن نکند، خداوند او را کور محشور فرماید روز قیامت. می‌گوید «خداوند، من بینا بودم، پس چرا مرا کور محشور کردی؟ می‌فرماید: چنانچه تو نسیان آیات ما کردی که بر تو فرو فرستادیم، امروز تو نیز نسیان شدی. پس او را به سوی آتش فرستد» [پیشین].

ج) تعلم قرآن از روی اخلاص (نه از روی ریا): امام (ره) در این زمینه می‌فرمایند: «کسی که قرائت کند برای خدا و خالص از ریا و برای یاد گرفتن معالم دین، ثواب او مثل ثوابی است که به جمیع ملائکه و انبیا و مرسلین دهند. یعنی از سنخ ثواب آنان به او مرحمت فرمایند و کسی که تعلم کند قرآن را برای ریا و سمع تا آن که با جاهلان جدال کند و مباحثات به علما کند و دنیا را به آن طلب کند، متفرق فرماید خداوند استخوان‌های او را روز قیامت در آتش، کسی از او شدت عذابش بیشتر نیست...» [پیشین].

د) قرائت قرآن با حزن: امام (ره) بیان می‌دارند، در احادیث شریفه وارد است که قرآن را با حزن بخوانید و با صوت نیکو تلاوت کنید. حضرت **علی بن الحسین (ع)**، قرآن را طوری نیکو تلاوت می‌فرمود که کسانی که از آن جا عبور می‌کردند، از قبیل سقاه، آن جا توقف می‌کردند و بعضی از استماع آن غش می‌کردند. ولی ما هر وقت می‌خواهیم صوت حسن و آواز نیکوی خود را به مردم ارائه دهیم، قرآن یا اذان را وسیله قرار می‌دهیم و مقصد ما تلاوت قرآن نیست» [همان، ۵۰۴-۵۰۳].

ه) تعظیم قرآن: یکی از آداب مهم قرائت کتاب الهی که عارف و عامی در آن شرکت دارند، از آن نتایج حسنه حاصل شود و موجب نورانیت قلب و حیات باطن شود، «تعظیم» است و آن موقوف به فهم عظمت، بزرگی، جلالت و کبریایی آن است» [امام خمینی، ۱۳۷۰: ۱۸۰].

و) تطبیق: یکی از آداب مهم قرائت قرآن که انسان را به نتایج بسیار و استفادات بی‌شمار نائل کند، تطبیق است. و آن چنان است که در هر آیه از آیات شریفه که تفکر می‌کند، مفاد آن را با حال خود منطبق کند و نقصان خود را به واسطه‌ی آن مرتفع کند و امراض خود را بدان شفا دهد. مثلاً در قصه‌ی شریفه‌ی حضرت آدم (ع) ببیند سبب مطرود شدن شیطان از بارگاه قدس، با آن همه سجده‌ها و عبارتهای طولانی، چه بوده، خود را از آن تطهیر کند. زیرا مقام قرب الهی جای پاکان است. با اوصاف و اخلاق شیطانی قدم در آن بارگاه قدس نتوان گذاشت [همان، ص ۲۰۶].

ز) تفکر: قاری نباید تمام هم و همت خود را صرف مخارج الفاظ و تأدیه‌ی حروف کند، بلکه باید به معنی آن چه که می‌خواند نیز توجه داشته باشد. امام خمینی (ره) در این زمینه می‌فرماید: «از آداب مهم قرائت قرآن، تفکر است و مقصود از تفکر آن است که از آیات شریفه جست‌وجوی مقصد و مقصود کند و چون قصد قرآن، چنانچه خود آن صحیفه‌ی نورانیه فرماید، هدایت به سُبُل سلامت است و اخراج از همه‌ی مراتب ظلمات است. به عالم نور، و هدایت به طریق مستقیم است، باید انسان به تفکر در آیات شریفه، مراتب سلامت را از مرتبه‌ی دانیه‌ی آن که راجع به قوای ملکیه است، تا منتهی النهایت آن که حقیقت قلب سلیم است، به دست آورد» [همان، ص ۲۰۳]. مقام معظم رهبری هم در این زمینه می‌فرماید: «طلبه‌ها باید با قرآن به صورت تدبیر مأنوس شوند، تا بتوانند چیزهایی را از قرآن بفهمند. تدبیر در قرآن برای همه مفید است و هر کسی به قدر ظرفیت فکری خودش استفاده می‌کند» [سخن‌رانی مقام معظم رهبری، ۱۳۶۶].

ح) استعاذه: از ویژگی‌های دیگر مربی و مُبلِّغ قرآن، استعاذه از شیطان رجیم است که خار طریق معرفت و مانع سیر و سلوک الی الله است. «امام (ره) می‌فرماید، همان‌طور که در قرآن در سوره‌ی اعراف نیز آمده است، شیطان قسم خورده است که سر راه مستقیم را بر اولاد آدم بگیرد و آن‌ها را از آن باز دارد و... بنابراین، بدون پناه بردن به حصن حصین الوهیت، نمی‌توان از شر او ایمنی حاصل کرد.» [امام خمینی، ۱۳۷۰: ۲۲۱-۲۲۰].

ط) اخلاص: از آداب و ویژگی‌های لازم برای معلم قرآن که در تأثیر در قلوب سمت رکنتیت دارد و بدون آن هیچ عملی را قیمتی نیست، بلکه ضایع و باطل و موجب سخط الهی است، اخلاص است که سرمایه‌ی مقامات اخرویه و رأس‌المال تجارت آخرت است. در این زمینه، امام خمینی (ره) به نقل قول از اصول کافی کلینی بیان می‌دارند که «قاریان قرآن سه گروه‌اند: یکی آنان که قرائت قرآن را سرمایه‌ی معیشت اتخاذ نمودند و به واسطه‌ی آن از ملوک حقوق و شهریه گیرند و بر مردم تقدم جویند. دیگر آنان که حفظ حروف و صورت قرآن کنند و تضييع حدود آن نمایند و او را پشت سر اندازند؛ چنانچه سوار قدح خود را به پشت آویزد. خداوند زیاد نکند این قسم حمله‌ی قرآن را. و طایفه‌ی دیگر آنان هستند که قرآن را قرائت کنند و با دواى قرآن دردهای قلب خود را علاج کنند. سپس به واسطه‌ای شب را بیدار بمانند و به عبادت بگذرانند و روز را روزه بگیرند و به تشنگی گذرانند ... سپس خداوند عزیز جبار به واسطه‌ی این‌ها دفع بلیات فرماید و باران از آسمان فرو فرستد. به خدا قسم که این گروه از قاریان قرآن، از کبریت احمر کمیاب‌ترند» [امام خمینی، ۱۳۶۸: ۵۰۳-۵۰۰].

**از آداب مهم قرائت
قرآن، تفکر است
و مقصود از تفکر
آن است که از آیات
شریفه جست‌وجوی
مقصد و مقصود
کند**

منابع

۱. امام خمینی، چهل حدیث، مؤسسه‌ی تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۶۸.
۲. دفتر مقام معظم رهبری، «حوزه و روحانیت» (ج ۲)، [بی تا].
۳. امام خمینی (ره)، «آداب الصلوه»، مؤسسه‌ی تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، چاپ اول، ۱۳۷۰.
۴. سخن‌رانی مقام معظم رهبری در جمع طلاب علوم دینی در مدرسه‌ی فیضیه در تاریخ ۱۳۶۶/۹/۱۱.